

Врахування даних пропозицій сприятиме підвищенню ступеня фінансової незалежності територій, результативності, ефективності та прозорості використання бюджетних коштів, ефективного вирішення питань соціально-економічного розвитку регіонів.

Література

1. Боронос В.Г. Методологічні засади управління фінансовим потенціалом території : монографія / В. Г. Боронос. – Суми : СумДУ, 2011. – 310 с.
2. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні/Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р2.
3. Мартюшева Л.С., Алєксєєнко І.І. Фінансова стійкість адміністративно-територіальної одиниці як резерв забезпечення її фінансового потенціалу/ Л.С. Мартюшева, І.І. Алєксєєнко // Вісник університету банківської справи. – 2013. - №3 (18). – С.9-12.

Ольга КИРИЛЕНКО

Тернопільський національний економічний університет, Україна

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПРОЗОРОСТІ

В демократичному суспільстві ефективне виконання бюджетом своїх функцій можливе за умови доступу громадськості до бюджетного процесу та забезпечення його прозорості. Адже саме бюджетна прозорість допомагає більш точно визначити суспільні потреби і впливати на склад та якість надання суспільних послуг. Крім того бюджетна прозорість сприяє формуванню ефективного громадського контролю за використанням бюджетних коштів, а отже дає можливість суттєво обмежити корупцію, покращити міжнародний імідж країни та збільшити її інвестиційну привабливість.

Проблематика бюджетної прозорості має два зрізи: державний та місцевий. Держава в особі законодавчих та виконавчих органів визначає інституційні та юридичні передумови бюджетної прозорості та здійснює контроль дотримання бюджетного законодавства. При цьому ступінь участі громадян у бюджетному процесі виступає одним з головних

індикаторів розвитку демократії.

В умовах розвитку та зміцнення місцевого самоврядування, яке обов'язково супроводжується певним послабленням впливу центральної влади на місцеві органи влади, забезпечення бюджетної прозорості стає необхідною передумовою збільшення підконтрольності та підзвітності місцевої влади.

До основних нормативних актів, що регламентують прозорість та гласність у бюджетному процесі слід віднести: Конституцію України, Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року, Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року, Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року, Указ Президента України «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації» від 5 травня 2011 року.

В Основному законі зазначено, що усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Бюджетним кодексом України дано трактування принципу публічності та прозорості у побудові бюджетної системи як інформування громадськості з питань складання, розгляду, затвердження, виконання державного бюджету та місцевих бюджетів, а також контроль за виконанням державного бюджету та місцевих бюджетів. Кодексом встановлено також порядок оприлюднення інформації про бюджети та забезпечення її доступності для громадськості.

Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» одними з основних принципів місцевого самоврядування визначено гласність, підзвітність та відповідальність перед територіальними громадами органів та посадових осіб місцевого самоврядування, дотримання яких сприяє забезпеченню прозорості руху фінансових ресурсів територіальних громад. Втілення зазначених принципів здійснюється зокрема через проведення громадських слухань щодо питань місцевого значення, в тому числі і бюджетних слухань. В законі акцентовано, що органи та посадові особи місцевого самоврядування є підзвітними, підконтрольними і відповідальними перед територіальними громадами. Вони періодично, але не менш як два рази на рік, інформують населення про виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку,

місцевого бюджету, з інших питань місцевого значення, звітують перед територіальними громадами про свою діяльність.

Основу бюджетної прозорості складає відповідна інформація про доходи та видатки бюджету, проходження процедур бюджетного процесу, проведення тендерних закупівель тощо. Умови доступу до інформації визначає Закон України «Про інформацію», яким громадянам гарантовано право на інформацію та доступ до неї. Підкреслено, що одним з основних напрямів державної інформаційної політики є гарантування кожному доступу до інформації, забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень.

Новим кроком у розвитку принципів прозорості бюджетного процесу стало ухвалення Закону України «Про доступ до публічної інформації», який визначає основні засади доступу до публічної інформації, серед яких - прозорість та відкритість діяльності суб'єктів владних повноважень. Законом встановлено, що розпорядники інформації зобов'язані оприлюднювати інформацію про фінансові ресурси (структуру та обсяг бюджетних коштів, порядок та механізм їх витрачання тощо). Така інформація підлягає обов'язковому оприлюдненню невідкладно, але не пізніше п'яти робочих днів з дня затвердження документа. У разі наявності у розпорядника інформації офіційного веб-сайту така інформація оприлюднюється на веб-сайті із зазначенням дати оприлюднення документа і дати оновлення інформації. Закон визначає механізм реалізації права на доступ до інформації за інформаційним запитом, відповідальність за порушення законодавства про доступ до публічної інформації.

Слід зазначити, що в Україні загалом сформована законодавча база щодо забезпечення прозорості бюджетного процесу, проте існуючі норми мають несистемний характер, є певною мірою фрагментарними і нечіткими, що суттєво звужує права громадян, як платників податків, на публічний доступ до інформації щодо використання суспільних коштів. В зв'язку з цим існують ризики порушення конституційних гарантій громадян на доступ до інформації та участь у бюджетному процесі, створюються сприятливі умови для поширення корупції, що в кінцевому підсумку знижує ефективність використання бюджетних ресурсів та підриває довіру населення до владних інститутів.

Для формування єдиного підходу до забезпечення доступу та інформаційної відкритості і прозорості використання публічних коштів групою народних депутатів України був розроблений проект закону «Про

відкритість використання публічних коштів» № 2012а від 15.05.2013 р.

Законопроектм дано визначення публічних коштів - як коштів Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів, кредитних ресурсів, наданих під гарантію державного або місцевого бюджету, коштів Національного банку України, державних банків, державних цільових фондів, Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також коштів суб'єктів господарювання державної і комунальної власності, які отримані ними від їх господарської діяльності. Визначено зміст інформації про заплановане і фактичне використання публічних коштів та терміни її оприлюднення.

Законопроект пропонує зобов'язати розпорядників коштів державного і місцевого бюджетів, суб'єктів господарювання державної і комунальної власності, фондів загальнообов'язкового державного страхування і органів пенсійного фонду оприлюднювати щоквартально на спеціальному єдиному веб-порталі використання публічних коштів інформацію про заплановане та фактичне використання коштів, зокрема за договорами, на службові відрядження.

Для оприлюднення вказаної інформації планується створити Єдиний веб-портал використання публічних коштів, що має стати офіційним державним інформаційним ресурсом у мережі інтернет, на якому оприлюднюється інформація. Інформація, оприлюднена на єдиному веб-порталі використання публічних коштів, вважатиметься державною власністю та буде знаходитися у вільному безоплатному доступі. Адміністрування єдиного веб-порталу використання публічних коштів передбачається здійснюватися суб'єктом, уповноваженим на це Кабінетом Міністрів України. Фінансування витрат на утримання єдиного веб-порталу використання публічних коштів повинно проводитися за рахунок державного бюджету.

Проект закону «Про відкритість використання публічних коштів» включає норму щодо відповідальності керівників розпорядників та одержувачів коштів державного і місцевих бюджетів, підприємств, органів Пенсійного фонду, а також фондів загальнообов'язкового державного страхування. Порушеннями у сфері відкритості використання публічних коштів визнаються: 1) не оприлюднення інформації відповідно до встановлених вимог; 2) оприлюднення недостовірної, неточної або неповної інформації; 3) несвоєчасне оприлюднення інформації.

Поряд із безумовною необхідністю подальшого впорядкування

Законодавства у сфері бюджетної прозорості, все ж таки, за висновками експертів, законопроект № 2012а містить окремі не узгоджені з чинними нормативними актами положення. Так, наприклад, усі питання щодо публічності бюджетних коштів врегульовує Бюджетний кодекс України; порядок здійснення та прозорість державних закупівель визначено Законом України «Про здійснення державних закупівель»; процес формування та використання коштів загальнообов'язкового державного пенсійного страхування регламентується Законом України «Про загальнообов'язкове пенсійне страхування». При виникненні потреби слід вносити зміни до діючих нормативних актів і ухвалення окремого закону щодо відкритості використання всіх публічних коштів вважається недоцільним.

Законопроектom № 2012а до публічних коштів віднесено кошти суб'єктів господарювання державної і комунальної власності, які отримані ними від їх господарської діяльності. Проте оприлюднення детальної інформації про діяльність таких підприємств порушуватиме їх права на комерційну таємницю та може призвести до недобросовісної конкуренції. Не обгрунтованими та не підтвердженими відповідними розрахунками є положення законопроекту щодо зменшення вартості предметів закупівлі товарів, послуг у сферах господарської діяльності, визначених Законом України «Про природні монополії». Запровадження закону потребуватиме додаткових витрат з державного бюджету на утримання єдиного веб-порталу, в той час як всі державні органи мають свої інформаційні ресурси і оприлюднюють на них відповідну інформацію щодо їх роботи.

На наш погляд подальше вдосконалення законодавства у сфері бюджетної прозорості повинне здійснюватися в напрямку розширення обсягу інформації, що оприлюднюється органами державної влади, зокрема даними щодо планових та фактичних обсягів використання коштів, деталізацією інформації в розрізі розпорядників бюджетних коштів, забезпечення оперативності та достовірності даних щодо руху публічних коштів.